

Anna Naplocha
Uniwersytet Zielonogórski

**SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI
„KULTURA NIE TYLKO LITERACKA.
W KRĘGU MYŚLI KAROLA WOJTYŁY – JANA PAWŁA II”**

Osoba ludzka poprzez swoje działania kształtuje otaczający go świat, w tym także świat wartości kulturowych. Nie jest to jednak jednostronny proces stwarzania wyrosły z inicjatywy danej jednostki. Kultura zazwyczaj charakteryzuje się mnogością tworów quasi-kulturowych i masowością ich odbioru wśród ludzi. Jest to niejako zasada kulturotwórczego „sprzężenia zwrotnego” sięgająca początków cywilizacji. Oto człowiek poprzez swoją aktywną działalność kreuje kulturę, ale także kultura będąc efektem spuścizny dziejów, motywuje postawy człowieka i wydziela mu oswojone poznawczo miejsce w świecie. Aby kultura mogła się właściwie rozwijać, potrzebuje do tego celu wzorców. O wiele łatwiej dostrzega się wartość autorytetu z pewnego dystansu czasowego, wtedy też o wiele szybciej szczególnie młodzi ludzie wysuwają wniosek, że właśnie w tych „dawnych” czasach można było łatwiej znaleźć odpowiedni wzór moralny do naśladowania. Kościół katolicki, wychodząc niejako naprzeciw takiemu pragnieniu wskazania właściwego wzorca, ustanawia rok 2015 Rokiem Jana Pawła II i poprzez to przypomina ludziom sylwetkę niekwestionowanego autorytetu współczesnych nam czasów – postać Papieża. Fenomen współtworzenia kultury przez wybitną jednostkę i wpływ tego kształtowania na życie ludzi nie pozostaje tematem obojętnym dla badaczy, w tym także dla badaczy z zielonogórskiego ośrodka uniwersyteckiego, którzy podjęli się powołania pierwszej konferencji w całości poświęconej dorobkowi myślowemu Karola Wojtyły – Jana Pawła II.

W dniach 4 i 5 listopada 2015 roku na Uniwersytecie Zielonogórskim odbyła się konferencja naukowa „Kultura nie tylko literacka. W kręgu myśli Karola Wojtyły – Jana Pawła II” organizowana przez Zakład Teorii Literatury i Krytyki Literackiej Instytutu Filologii Polskiej. Honorowy Patronat nad konferencją objął JM Rektor UZ, prof. dr hab. inż. Tadeusz Kuczyński. Obrady tej dwudniowej konferencji przebiegały w auli B budynku głównego przy al. Wojska Polskiego.

Pierwszy dzień sesji (w którym notabene obchodzono wspomnienie imienin Karola Wojtyły) rozpoczął się od przywitania przybyłych prelegentów przez organizatorki konferencji – dr hab. Dorotę Kulczycką, prof. UZ i dr hab. Anastazję Seul. Następnie głos zabrała prof. dr hab. Małgorzata Mikołajczak, która objęła zaszczytną funkcję

przewodniczącej pierwszej części obrad. Kolejnymi osobami zasiadającymi przed zgromadzonym audytorium byli prelegenci przybyli z różnych ośrodków naukowych, w tym między innymi z Lublina, Poznania, Warszawy, Wrocławia, Gdańska, Głogowa, Bielsko-Białej, Krakowa. Zdecydowaną większość wśród osób wygłaszających swój referat stanowili badacze z rodzimego, zielonogórskiego środowiska uniwersyteckiego. Jako pierwsza ze swoim referatem wystąpiła prof. dr. hab. Mirosława Ołdakowska-Kuflowa (KUL). Uzupełniła ona wiedzę słuchaczy na temat biografii Karola Wojtyły. Uczyniła interesujące spostrzeżenia związane z wydarzeniami z drugiej wojny światowej, której Jan Paweł II był świadkiem, a także jego śmiałymi życiowymi decyzjami. Prelegentka wzięła też pod uwagę wzorce poetyckie, z których przyszedł Święty czerpał inspirację jako początkujący poeta i dramaturg. Profesor Ołdakowska-Kuflowa zwróciła ponadto uwagę na istotne zagadnienie obecnej w juvenalnej twórczości Wojtyły problematyce społecznej, co miało wskazywać na głęboką troskę przyszłego Papieża o losy najbiedniejszych ludzi. Kolejną prelegentką była dr hab. Ewa Krawiecka (UAM). W referacie dotyczącym osoby Jana Pawła II przedstawiła problem powstających w świecie Internetu licznych memów i komentarzy na temat Papieża. Prezentacji towarzyszyła ogólna refleksja nad kondycją dzisiejszej kultury i zagadnienie cyberprzestrzeni jako nowego środka kulturotwórczego. Ewa Krawiecka, mówiąc o tak zwanej kulturze remiksu, która charakteryzuje świat współczesnych użytkowników Internetu, przedstawiła wysoką nośność kulturową memów, które analogicznie do genów ustalających genotyp i fenotyp człowieka, tworzą tak zwaną memetykę współczesnej kultury. Wśród kreatywnych pomysłów Internautów, które przytaczała prelegentka, pojawiały się także wypaczenia myślowe i świadomie tworzone obrazoburcze ikony dotyczące osoby Papieża, do których można zaliczyć quasi-wypowiedzi, tak zwanego Kota Paczacza i wystylizowane parafrazy typu: „Karol, człowiek, który został talerzem” (w oryginale film: *Karol, człowiek, który został Papieżem*). Następnie dr hab. Ewa Kobyłecka (UZ) przedstawiła uniwersalne wartości wpisane w refleksje Jana Pawła II o człowieku i wychowaniu. Referat ten stanowił szczegółowe porównanie przekroju idei wychowawczych zaczerpniętych z wypowiedzi Papieża z ideami zawartymi w ogólnie przyjętej tradycji dydaktycznej. Pierwszą część wystąpień zamykała burzliwa dyskusja nad kwestiami poruszonymi w referatach. Szczególnie duże zainteresowanie wzbudził referat o wciąż powstających memach na temat Jana Pawła II. W ramach uzupełnień do tematu, głos zabrała także prof. Ołdakowska-Kuflowa, która wręczyła książkę z dedykacją i rekomendacją dla dr hab. Anastazji Seul. Przewodniczenie nad drugą częścią konferencji objęła dr hab. Jolanta Szarlej. Pierwszy referat wygłoszony przez dr hab. Annę Kozłowską (UKWS, Warszawa) dotyczył źródeł literackich *Wigilii wielkanocnej 1966*. Autorka skupiła się w głównej mierze na ukazaniu zebranemu audytorium zmian edytorskich, jakich Wojtyła dokonał w swoim rękopisie. Odnotowano w nich między innymi szczególnie częste skreślenia partykuł, przysłówków i eliminowanie redundancji. Kolejną

prelegentką była licencjatka Anna Naplocha (UZ), która na przykładzie dwóch utworów *Przed sklepem jubilera* oraz studium *Miłość i odpowiedzialność* przedstawiła funkcjonowanie pojęć eros ‘miłość zmysłowa’, agape ‘miłość Boga do człowieka’, philia ‘miłość przyjacielska, życzliwa’ i ich wpływ na postrzeganie i ewolucję aksjomatu miłości obecnego w przesłaniach Karola Wojtyły – Jana Pawła II. W kręgu tematyki miłości pozostał także referat zamykający trzecią część obrad, który zaprezentowała dr Izabela Rutkowska (UZ – UWrocław). Dotyczył on znaczenia i badań statystycznych leksemu „miłosierdzie” w encyklice Jana Pawła II – *Dives in misericordia*. Według ustaleń prelegentki leksem „miłosierdzie” i związane z nim wyrażenia pojawiają się w encyklice aż 203 razy. W referacie przybliżającym wiele informacji dotyczących pisania encykliki przez Jana Pawła II warte zauważenia wydawało się spostrzeżenie głębokiego zakorzenienia myśli Papieża w przesłaniu *Dzienniczka* świętej siostry Faustyny Kowalskiej, choć nawiązania te nie są bezpośrednio wskazane w odwołaniach w encyklice. Stało się tak ze względu na proces badań watykańskich nad klauzulą *nihil obstat* dotyczącą zezwolenia na oficjalne drukowanie *Dzienniczka*. Owa klauzula została wydana dopiero po 1980 roku. Prelegentka, w ramach referatu, wskazała także na liczne erudycyjne wyrażenia św. Faustyny określające Istotę Boskości i Miłosierdzia Bożego (m.in. „łono Boga”). Zapisy zadziwiają badaczy z tego względu, że określenia użyte przez Świętą Siostrę nie były jej znane wcześniej z żadnych publikacji – miała do nich dostęp podczas natchnień modlitewnych, a nie jak to było w przypadku Wojtyły, na podstawie czytania i studiów teologicznych. Dyskusja, która wywiązała się po zakończeniu drugiej części obrad, dotyczyła w głównej mierze uzupełnień i rozwinięć tematu w sposobie postrzegania miłosierdzia i miłości przez Papieża. Przewodniczenie nad trzecią częścią obrad objęła prof. dr hab. Mirosława Ołdakowska-Kuflowa. Pierwszą prelegentką prezentującą swój referat była dr Sylwia Zydek (PWT, Wrocław). W swoim odczycie zwróciła uwagę na wciąż aktualny problem troski o jedność rodziny, wyrażony w Liście do Rodzin *Gratissimasane* Jana Pawła II. Ponadto dr Zydek wskazała na często podkreślane w Liście wyrażenie *communio personae*, które ma przypominać zawierającym związek małżeński prawdę o małżeństwie jako relacji osób, w której obecny jest także osobowo Bóg. Referat o wizycie apostołskiej Jana Pawła II do Irlandii wygłosiły dr hab. Dorota Kulczycka, prof. UZ wraz z sekretarzem konferencji – mgr Elżbietą Gazdecką (UZ). Prelegentki, mówiąc o literackich obrazach pielgrzymki Papieża na „Wyspę Świętych”, najwięcej uwagi poświęciły powieści Roberta McLiamy Wilsona *Ulica marzycieli*. Za Janem Pawłem II oraz za tym właśnie pisarzem uzmysłowiły słuchaczom, że wojna w Irlandii Północnej nie miała charakteru – jak zwykle się uważać – religijnego, ale polityczny. W powieści jest bowiem mowa o „ideowych katolikach” i „ideowych protestantach”. Dyskusja, której źródłem były wygłoszone referaty, dotyczyła w głównej mierze rozwinięcia tematu pielgrzymki Jana Pawła II do Irlandii i jej wpływu na obopólne relacje społeczeństwa polskiego i irlandzkiego. Czwartą część obrad,

której przewodniczyła prof. dr hab. Mirosława Ołdakowska-Kuflowa, rozpoczął odczyt mgr Katarzyny Krysińskiej (UZ). Doktorantka przedstawiła analizę porównawczą *Pieśni o Bogu ukrytym* Karola Wojtyły z tomikiem Czesława Sobkowiaka – *Postać w bieli*. Szczególną uwagę poświęciła obrazowaniu *sacrum* poprzez ciszę i światło, które spełniają w tej twórczości funkcję teofanii. Biel stanowi także w pewnym sensie utożsamienie koloru z Istotą Ducha Świętego, gdyż biel jest ‘barwą niezakłóconego światła’. Doktor hab. Dariusz Konrad Sikorski, prof. UG rozprawił o symbolice jasności, jako tej, w której możliwe jest samopoznanie człowieka. Przywołując maksymę *cognosce te ipsum*, a także porównując wizję miłosierdzia w ujęciu Karola Wojtyły z filozofią ks. Józefa Tischnera, prelegent ukazał miłosierdzie jako wartość, która daje prawdziwą wolność w przeciwieństwie do teorii resentymentu Friedricha Nietzschego. Według ustaleń prelegenta, filozofia Tischnera przedstawia ludzi jako istoty, które potrzebują zmiłowania nad skutkami swoich grzechów. Tylko miłosierdzie, które w najdoskonalszej formie przyniósł ze sobą na świat Chrystus i o którym przypomina Jan Paweł II, może dać człowiekowi prawdziwą wolność, bo jest nią wolność ducha. Kolejny referat wygłosiła dr Emanuela Bednarczyk-Stefaniak (PWT, Wrocław). Dotyczył on porównawczego zestawienia rękopisu dramatu Karola Wojtyły – *Brat Albert* z późniejszym dramatem autorstwa Wojtyły – *Brat naszego Boga*. W dramatach tych zostały literacko opisane rozterki wewnętrzne polskiego malarza – Adama Chmielowskiego, który aby nieść pomoc najbiedniejszemu, rezygnuje ze swojej kariery i przyjmując imię brata Alberta, wstępuje do klasztoru. Prelegentka w swoim artykule udowadnia, że są to dwie wersje tego samego dramatu, z tą jednak różnicą, że pierwsza wersja utworu zostaje szczegółowiej rozwinięta i ubogacona o nowe aspekty w dramacie *Brat naszego Boga*. Po wysłuchaniu ostatniego referatu zamykającego pierwszy dzień obrad nastąpiła ożywiona dyskusja, w której rozważano uniwersalny charakter wspomnianego wyżej utworu Wojtyły.

W drugi dzień prelegentów i zebranych gości przywitała, jako przewodnicząca obrad, dr hab. Ewa Krawiecka. Pierwszą osobą wygłaszającą referat była dr hab. Jolanta Szarlej (ATH, Bielsko-Biała). Prelegentka przedstawiła biblijne podstawy personalizmu Jana Pawła II na podstawie tłumaczenia Pisma Świętego z języków oryginalnych i bogatego źródłosłowa hebrajskiego. Na podstawie pracy Jerzego Chmiela, traktującej o Biblii jako szkole personalizmu, wskazała siedem modeli uobecniania się personalizmu w kontekście religijnym, a także ich konkretną realizację w treści nauczania Jana Pawła II. Szczególnie atrakcyjne dla zebranego audytorium okazały się liczne nawiązania w treści artykułu do źródłosłowa hebrajskiego, w którym prelegentka wskazywała między innymi na etymologię takich leksemów jak adam (hebr. ‘ogólnie człowiek, ale także ziemia, kolor czerwony’) czy ewa (hebr. ‘dająca życie’). Interesującym spostrzeżeniem intertekstualnym okazało się również odwołanie do Wujkowego tłumaczenia Biblii, w którym w formie feminatywów występują pojęcia męża i mężyny

na zasadzie analogicznego *isz* i *iszsa* w języku hebrajskim. Kolejną osobą dzielącą się swoimi refleksjami na temat spuścizny myśli Jana Pawła II i jej szerokich kontekstów był lek. med. mgr Paweł Jaranowski (UP JP II, Kraków). Prelegent podjął się przedstawienia wypowiedzi Jana Pawła II (ze szczególnym uwzględnieniem słów skierowanych do przedstawicieli służby zdrowia), które są niejako odpowiedziami na pytania filozoficzne współczesnej medycyny. W prezentacji tego przesłania odwoływał się do zagadnień etyki zawodu lekarza, a także normatywności życia i poszanowania godności osoby. W podsumowaniu swojego referatu lek. med. mgr Jaranowski podkreślił wartość zapewnienia odpowiedniej opieki zdrowotnej pacjentom, która ma także wpływ na ich komfort psychiczny. Po zakończeniu pierwszej części obrad prelegencji, a także słuchacze zgromadzeni na sali podjęli się dyskusji na tematy przedstawione przez mówców. Podczas drugiej części konferencji obradom przewodniczyła dr Emanuela Bednarczyk-Stefaniak. Pierwszą prelegentką była dr hab. Anastazja Seul (UZ), która przedstawiła antropologiczno-kulturowy wymiar wypowiedzi Jana Pawła II na temat sportu. Interpretując zagadnienie sportu jako dziedziny kultury i przeciwstawiając go pojęciu antykultury, prelegentka podkreśliła ważność sportu dla Papieża, który widział w nim nie tylko źródło doskonalenia sprawności fizycznej, ale przede wszystkim drogę do samodyscypliny i doskonalenia się w kontaktach międzyludzkich. Doktor hab. Seul podkreśliła w ten sposób holistyczne spojrzenie Papieża na zagadnienie osoby, która jawiła mu się jako wyraz doskonałej symbiozy ciała i ducha. Następnym referat traktujący o zagadnieniu postrzegania Jana Pawła II jako Papieża polonistów wygłosiła dr hab. Dorota Heck, prof. UW. W swoim referacie zwróciła uwagę na pojęcia z dziedziny filozofii, literatury, a także na światopogląd Karola Wojtyły, które wpłynęły na sposób ujmowania przez niego ontologii w kontekście symbolizmu, etnosymbolizmu i racjonalizmu. Następną prelegentką była mgr Barbara Klimek (UZ), która podjęła się zanalizowania od strony edytorskiej i zinterpretowania pod kątem merytorycznym biograficznej książki albumowej – *Jan Paweł II. Dowody świętości*. Doktorantka niejako zrecenzowała ową publikację pod kątem wymogów stawianych współczesnemu tekstowi kultury. Ostatnim prelegentem, który wygłosił referat zamykający obrady, a tym samym kończący dwudniową konferencję, był mgr Rafał Brasse (UZ). Doktorant, zestawiając ze sobą w interpretacji porównawczej dwa utwory *Pieśń o Bogu ukrytym* Karola Wojtyły i wiersz Tadeusza Gajcego *Po raz pierwszy modlitwa*, ukazał na podstawie poetyckiego obrazowania zawarte w tych dwóch utworach liczne odwołania religijne, które świadczyły o wspólnocie myśli twórczej autorów. Po dyskusji podsumowującej ostatnią część obrad dr Emanuela Bednarczyk-Stefaniak oddała głos współorganizatorce konferencji – Dorocie Kulczyckiej, która cytując kilka wypowiedzi, podziękowała wszystkim osobom biorącym udział w konferencji, zarówno prelegentom, jak i słuchaczom oraz osobom usprawniającym przebieg obrad. Wyraziła także nadzieję na kolejne spotkania w poszerzonym gronie prelegentów na konferencjach o podobnej problematyce

badawczej. Pokłosie obrad konferencji ukaże się w serii „Scripta Humana”. Tegoroczna dwudniowa konferencja naukowa dała możliwość do pogłębiania swoich zainteresowań badawczych wśród prelegentów. Szczególnie miłą okazała się możliwość swobodnego dyskusowania podczas konferencji, dopiero co rozwijających swój dorobek naukowy uczestników i doktorantów z osobami mającymi już swój znaczny udział na arenie naukowej.